Suomen tuomariliitto

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 - HE 99/2025 vp

Tuomioistuinten riippumattomuus on oikeusvaltion perusta

Oikeusvaltion takeet on turvattava ja tuomioistuinten riippumattomuutta vahvistettava. Riittävät resurssit, toimivat koulutusohjelmat ja asianmukaiset tilaratkaisut ovat välttämättömiä tuomioistuinten riippumattomuuden, laadun ja tehokkuuden turvaamiseksi. Toimiva tuomioistuinlaitos on keskeinen osa Suomen kilpailukykyä ja yhteiskuntarauhan edellytys. Panostamalla tuomioistuimiin vähennetään turvattomuuden tunnetta ja epävarmuutta yhteiskunnassa.

Oikeudenhoidon rahoitus

Oikeusministeriöön kohdistuvat säästöt ovat yleistä linjaa pienempiä. Oikeusministeriön mukaan uudet säästöt pyritään kohdentamaan siten, että ne kohdentuisivat mahdollisimman vähän oikeudenhoidon selonteon mukaisiin tavoitteisiin.

Samanaikaisesti on syntynyt merkittäviä uusia toimintamenoja ja menopaineita, jotka on rahoitettava. Selvää on, että säästöt vaikuttavat henkilöstöresursseihin ja että selonteossa asetettuja käsittelyaikatavoitteita ja muita siinä esitettyjä tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa. Osa lisärahoituksesta on jo jouduttu käyttämään kustannusten nousun kuten vuokrien, turvallisuus- ja siivouspalveluiden kattamiseen. Pistemäiset ilman rahoitusta voimaan tulleet lainsäädäntömuutokset ovat niin ikään syöneet saatua lisämäärärahaa, jonka päämäärä oli oikeudenhoidon kehittäminen ja käsittelyaikojen lyhentäminen.

Tuomioistuinten toimintaan liittyvistä tilastoista on nähtävissä, että pysyvän rahoituksen riittämättömyys on johtanut vireillä olevien asiamäärien kasvuun korkeimmassa oikeudessa, hovioikeuksissa, käräjäoikeuksissa sekä markkinaoikeudessa. Riittämätön perusrahoitus vaarantaa tuomioistuinten toiminnan erityisesti tilanteissa, joissa saapuneiden asioiden määrä lisääntyy aikaisempaan vuoteen verrattuna. Leikkaukset näissä tilanteissa johtavat väistämättä tuomioistuinten ruuhkautumisen pahenemiseen, eikä jo syntyneitä ruuhkia saada puretuksi. Tuomioistuinten keinot karsia kuluja ja tuottaa laadukasta oikeusturvaa nykyistä halvemmalla ovat vähäiset.

Tietojärjestelmien, erityisesti AIPAn, puutteet lisäävät työtaakkaa ja heikentävät oikeusturvaa sekä lainkäytön yhtenäisyyttä. Tuomariliitto pitää selvänä, että ainakaan tietojärjestelmien AIPAn ja HAIPAn uudistamisella ei tulla saavuttamaan tuottavuushyötyjä, joilla voitaisiin kattaa leikkauksia. Päinvastoin niiden jatkokehitys kuluttaa merkittävästi lisäresursseja.

Tuomioistuinten toiminnan luonteen vuoksi myös toimitiloissa on otettava huomioon riippumattomuus, tietosuoja ja turvallisuus. Toimitilojen vuokrissa ei ole mahdollisuutta säästää.

Rikosprosessiketju on rahoitettava oikeasuhtaisesti ja samanaikaisesti

Käsittelyaikojen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että rikosprosessi ymmärretään kokonaisuutena ja syntyneiden ruuhkien purkamiseen sitoudutaan. Tuomioistuinten tehokas ja tuloksellinen toiminta edellyttää, että koko rikosprosessiketjua rahoitetaan samassa suhteessa samanaikaisesti. Syntyneiden ruuhkien purkaminen ei ole mahdollista vuosittain ennakoimattomasti vaihtelevilla resursseilla. Esimerkiksi tuomioistuinten rikosasioiden ruuhkaa on mahdotonta purkaa lisäresurssien avulla, jos käytettävissä ei ole saatua lisäresurssia vastaavaa määrää syyttäjiä asioiden käsittelyyn tai tutkittavat asiat odottavat tutkinnanjohtajien loppumattomissa jonoissa eivätkä etene syyteharkintaan.

Tuomioistuinten toiminnan tehostamisen mahdollisuudet ovat vähäiset ilman tehtävien ja velvollisuuksien rohkeaa kehittämistä ja tarkastelua

Vireillä on lukuisia hankkeita tai jo voimaan tulleita säädösmuutoksia kaikilla tuomioistuinsektoreilla, joiden säädösmuutosten taloudellisia vaikutuksia tuomioistuimiin on hyvin vaikeaa tai mahdotonta luotettavasti arvioida tai ne arvioidaan taloudellisilta vaikutuksiltaan alakanttiin tai yläkanttiin tarkoitushakuisesti.

Kaikissa uudistuksissa on otettava huomioon, että tuomioistuinlaitoksen resurssit vastaavat kaikissa olosuhteissa sille kuuluvia velvoitteita ja tehtäviä.

Pistemäisten uudistusten sijasta lainsäädännössä tulisi systematiikan turvaamiseksi keskittyä kokonaisuudistuksiin, joissa arvioidaan tuomioistuinten tehtäviä ennakkoluulottomasti ja uudistetaan tuomioistuinprosesseja ja niihin liittyvää sääntelyä kuten oikeuspaikkasäännöstöä. Tuomioistuinprosessin laadun ja menettelyn laajuuden tulisi vastata nykyistä paremmin ratkaistavien asioiden laatua.

Tuomioistuinten tehokas ja tuloksellinen toiminta edellyttääkin myös laadukasta lainvalmistelua, joka vahvistaa oikeusvarmuutta ja luottamusta oikeuslaitokseen.

Tuomioistuinten henkilöstön osaaminen ja tulevaisuus

Tuomioistuinten toiminnan laadun ja tehokkuuden turvaaminen edellyttää panostuksia tuomareiden koulutukseen, rekrytointiin ja palkkaukseen. Koulutusjärjestelmän on vastattava käytännön tarpeisiin, ja tuomarinuran on oltava houkutteleva vaihtoehto juristeille. Asessoreiden, esittelijöiden ja käräjänotaareiden määrää on lisättävä ja heidän saamaansa koulutusta sekä palkkausta kehitettävä, jotta tuomioistuinuralle saadaan riittävästi päteviä hakijoita.

Käsittelyaikojen nähtävissä oleva kehitys

Lopuksi Tuomariliitto huomauttaa, ettei ole realistista odottaa käsittelyaikojen lyhenevän esitetyllä tavalla nyt kyseessä olevalla tarkastelujaksolla. Syynä ovat muun ohella useimpien tuomioistuinten asiaryhmien kasvaminen vuoden tarkastelujaksolla, edellä mainitut toimintaa tosiasiassa hidastavat uudet tietojärjestelmät, tuleva videotallennusuudistus sekä salikapasiteetin puute.

Tuomioistuimiin osoitetut lisäresurssit eivät ole sillä tasolla, että niillä paikattaisiin kustannustason nousu, vastattaisiin asiamäärien kasvuun, uusien lakihankkeiden aiheuttamiin kustannuksiin ja ruuhkien purkuun.

Lukuisten kiireellisiksi säädettyjen asiaryhmien suuri määrä voi tilastollisesti saada käsittelyajat näyttämään lyhyemmiltä rajatulla tarkastelujaksolla, vaikka tosiasiassa muiden asiaryhmien tilanne heikentyy entisestään ja niiden käsittelyajat tosiasiassa pitenevät. Kehitys tulee esiin pidemmällä tarkastelujaksolla.

Käsittelyaikojen lyhentäminen on monitahoinen tavoite, joka edellyttää toteutuakseen vakaata rahoituspohjaa ja edellä lyhyesti kuvattuja lainsäädännöllisiä uudistuksia sekä ammattitaitoista ja tuomioistuinuraan sitoutunutta työvoimaa.

Lausunto on käsitelty Tuomariliiton hallituksessa sähköpostitse 29.9.2025.

Tampereella 29.9.2025

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä	Johanna Helminen
puheenjohtaja	varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.